

CYBERSEC
EDUCHECK

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

Cyberprzemoc – wiem co robić

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

LEKCJA 4 - Cyberprzemoc

Scenariusz lekcji dla szkół ponadpodstawowych

Scenariusz opracowany w ramach projektu „CyberSec EduCheck” – projekt nr. 2023-2-PL01-KA210-VET-000176822

Autorzy scenariusza: Weronika Kędzierska, Mateusz Pękala - Coventry University Wrocław

Redakcja merytoryczna: Pavla Vybíhalová - European Centre for Career Education

Wsparcie eksperckie: Martyna Wilk

Projekt graficzny: Karolina Kornecka-Kupiec, Jadwiga Maj – Stowarzyszenie KREA

Wrocław 2024

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (CC BY-NC) 4.0 Międzynarodowe

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

Szanowni Państwo,

Oddajemy w Państwa ręce scenariusz zajęć na temat cyberprzemocy, a konkretnie jej formy związanej z relacjami rówieśniczymi. Zdajemy sobie sprawę, że temat ten jest bardzo szeroki i głęboki, jednak ze względu na wymagania projektowe przygotowaliśmy jedynie wycinek tego zagadnienia.

Lekcja na temat cyberprzemocy rówieśniczej dobrze wpisuje się w podstawę programową dla szkół średnich, zwłaszcza w kontekście edukacji o bezpieczeństwie cyfrowym, rozwoju kompetencji społecznych i kształtowaniu odpowiedzialnych postaw w społeczeństwie cyfrowym. Nasze zajęcia są zaplanowane na 45 minut. Jest to minimalny czas, aby przeprowadzić kluczowe aktywności, takie jak ćwiczenia grupowe, które mają na celu pobudzenie refleksji wśród uczniów.

Jeżeli jednak mają Państwo więcej przestrzeni czasowej, sugerujemy rozbić tego tematu na mniejsze części i wykorzystanie ich na kolejnych lekcjach, aby jeszcze dokładniej przyjrzeć się problemowi i umożliwić uczniom głębszą analizę oraz dyskusję.

Zachęcamy do dostosowania scenariusza do własnych potrzeb i możliwości grupy. Podobnie, potraktowanie prezentacji pptx, jako bazy do edycji i adaptacji, wedle własnych potrzeb.

Pozdrawiamy serdecznie,

Zespół Projektu CyberSec

CYBERSEC
EDUCHECK

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

Spis treści

Cele lekcji.....	5
Kontekst - słowa kluczowe.....	7
Przygotowanie do lekcji	7
Struktura lekcji.....	8
Opcjonalne zadanie domowe	11
Dodatkowe materiały i wiedza	11
Autorzy i eksperci.....	12

Cele lekcji

- **Cele jawne:**
 - Zrozumienie i opanowanie wiedzy na temat **cyberprzemocy rówieśniczej**
 - Rozwijanie empatii i umiejętności krytycznego myślenia na temat **odpowiedzialności w świecie cyfrowym**
- **Cele ukryte:**
 - Wzmacnianie współpracy w grupie i odpowiedzialności za siebie nawzajem
 - Budowa empatii oraz refleksji nad zachowaniami w przestrzeni internetowej
- **Podstawa programowa**

"Szkoła ma również przygotowywać uczniów do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci"

- Informatyka:

Zajęcia rozwijają kompetencje uczniów w zakresie bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, co odpowiada wymogom podstawy programowej, która kładzie nacisk na bezpieczeństwo w sieci i ochronę danych osobowych. Uczniowie uczą się, jak rozpoznawać zagrożenia i reagować na sytuacje związane z cyberprzemocą.

- "Wprowadzane zmiany w kształceniu informatycznym lepiej przygotują uczniów do bezpiecznego życia w społeczeństwie przepiętnym technologią"
- IV. Rozwijanie kompetencji społecznych, takich jak: komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych oraz zarządzanie projektami.
- V. Przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa. Respektowanie prywatności informacji i ochrony danych, praw własności intelektualnej, etykiety w komunikacji i norm współżycia społecznego, ocena zagrożeń związanych z technologią i ich uwzględnienie dla bezpieczeństwa swojego i innych.
- IV. Rozwijanie kompetencji społecznych. Zakres podstawowy. Uczeń:
4. bezpiecznie buduje swój wizerunek w przestrzeni medialnej;

- Wiedza o społeczeństwie:

Zajęcia rozwijają umiejętności komunikacyjne i współpracy, zgodnie z programem, który podkreśla znaczenie dyskusji, współpracy w grupie, radzenia sobie z konfliktem oraz oceniania własnych decyzji w życiu społecznym. Praca nad empatią i refleksją nad zachowaniami w

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

internecie wzmacnia zdolność rozwiązywania problemów i odpowiedzialnego udziału w życiu społecznym.

- III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:
 - ocenia własne decyzje i działania w życiu społecznym;
- VI. Postawy. Uczeń:
 3. radzi sobie w sytuacji konfliktu, presji grupy, stresu; umie obronić własne poglądy;
 - zna zasady savoir-vivre'u w domu rodzinnym i różnych sytuacjach społecznych;
- IV. Komunikowanie i współdziałanie. Uczeń:

rozwija umiejętność dyskusowania – formułuje, uzasadnia i broni własne stanowisko na forum publicznym, szanując odmienne poglądy; współpracuje w grupie, z uwzględnieniem podziału zadań oraz wartości obowiązujących w życiu społecznym;
- III W aspekcie stosunku do życia, czyli osobistego zaangażowania, kształtowania zamierzeń według własnych pasji, zdolności oraz poczucia wspólnoty i służby. Uczeń: buduje własne wypowiedzi na temat zagadnień życia społecznego, formułuje oceny i je uzasadnia, uczestniczy w debacie – z myślą o własnym rzetelnym i twórczym udziale w życiu publicznym.
- "W celu rozwijania umiejętności komunikacji i współdziałania powinno się stosować różne metody pracy grupowe. (...) Należy także wykorzystywać różne formy dyskusji".

- o Edukacja dla bezpieczeństwa:

Program edukacji dla bezpieczeństwa obejmuje elementy zdrowia psychicznego i umiejętności komunikacji interpersonalnej (np. asertywność, odmowa, negocjowanie). Zajęcia pomagają uczniom rozwinąć te umiejętności, szczególnie w kontekście interakcji online.

- IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym. Zachowania prozdrowotne.
- 2. Elementy zdrowia psychicznego. Uczeń:
- 7) dobiera i demonstruje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie).

- o Etyka:

Lekcja wspiera rozwój samoświadomości moralnej i zrozumienia siebie w kontekście etycznym, co jest kluczowe w edukacji etycznej. Uczniowie zdobywają umiejętność refleksji nad swoimi zachowaniami i odpowiedzialnością w sieci.

- "(...) specyfika edukacji etycznej pozwala zogniskować uwagę uczniów (...) przede wszystkim na celach związanych z rozumieniem siebie i świata (...) oraz na wzmacnianiu autonomii ucznia".
- IV. Samokształcenie. Rozwijanie samoświadomości moralnej.

- o Wychowanie do życia w rodzinie:

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

Zajęcia mają na celu rozwijanie empatii oraz lepszego zrozumienia siebie i innych, co pomaga uczniom podejmować odpowiedzialne decyzje w środowisku cyfrowym, zgodnie z programem wychowania do życia w rodzinie.

"Nadrzędnym celem wprowadzenia tego przedmiotu jest takie oddziaływanie na uczniów, aby przemyślenia i wnioski płynące z zajęć pomogły im lepiej zrozumieć siebie i innych, a także rzutowały na podejmowanie właściwych decyzji obecnie i w przyszłości".

Kontekst - słowa kluczowe

cyberprzemoc, cyberprzemoc rówieśnicza, empatia, współpraca

- **Uzasadnienie wyboru tematu**
 - Cyberprzemoc jest zjawiskiem bardzo mocno uderzającym w zdrowie psychiczne oraz relacje społeczne, szczególnie wśród młodych ludzi. Bardzo często sprawcami cyberprzemocy względem dzieci i młodzieży są rówieśnicy. To od postaw dzieci i młodzieży w ogromnej mierze zależy, czy cyberprzemoc rówieśniczą da się minimalizować.
 - Zagrożenia wynikające z korzystania z nowych technologii, odpowiedzialność za treści publikowane online.
 - Rozwijanie umiejętności społecznych: empatii, asertywności, odpowiedzialności za innych.

Przygotowanie do lekcji

- **Materiały:**
 - Prezentacja multimedialna [Cyberprzemoc rówieśnicza – wiem, co robić]
 - Arkusze z pytaniami do pracy grupowej
 - Komputer
 - Tablica lub flipchart do zapisywania refleksji
- **Przestrzeń:**
 - Ustawienie ławek w sposób umożliwiający pracę w grupach.

CYBERSEC
EDUCHECK

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

	<p>Ważne, aby uczniowie zrozumieli, że należy reagować na cyberprzemoc (głównie: zgłaszać ją), aby z ofiary lub świadka nie stać się sprawcą, a ze sprawcy lub świadka - ofiarą.</p> <p>Pytania otwarte do uczniów (można zadać wszystkie lub wybrane):</p> <ul style="list-style-type: none">• Czy sprawca cyberprzemocy mógł być w przeszłości jej ofiarą?• Czy ofiara może stać się lub być jednocześnie sprawcą?• Czy świadek jest jednocześnie sprawcą?• Czy świadek jest jednocześnie ofiarą? <i>(Ważne, aby uczniowie zrozumieli, że doświadczanie przemocy poprzez samo obserwowanie jej to już przemoc; analogicznie: małe dziecko obserwujące, że ktoś bije jego rodzica, jest ofiarą przemocy)</i>• Czy można mieć pretensję do świadka, że nie zareagował na cyberprzemoc?• Czy można być sprawcą przemocy ze strachu?• Czy świadek może milczeć ze strachu?• Coraz więcej państw europejskich wprowadza zakaz używania telefonów w szkole. Co myślicie o takim rozwiązaniu? Czy telefony w szkołach mają wpływ na cyberprzemoc, relacje między uczniami, relacje między uczniami a nauczycielami, na zmęczenie fizyczne?		
<p>Ćwiczenia praktyczne</p>	<p>Pytanie pomost do ćwiczenia:</p> <ul style="list-style-type: none">• Czy wymyślanie i rozsyłanie fejków na temat kolegi, koleżanki, nauczycielki - jest cyberprzemocą? <p>Praca indywidualna lub w małych grupach. Uczniowie dzielą się na 3 grupy:</p> <ul style="list-style-type: none">• Grupa ofiar• Grupa świadków• Grupa sprawców, którzy nie chcą dłużej uczestniczyć w nękananiu	<p>15 min</p>	<p>Arkusze pracy</p>

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

	<p>Każda grupa dostaje zadanie: Jak powiedzieć wychowawcy o cyberprzemocy polegającej na tworzeniu obraźliwych memów i ich rozsyłaniu wraz z plotkami do uczniów innych klas?</p> <p>W grupach uczniowie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zastanawiają się, jak się czują przed rozmową z wychowawcą. 2. Zapisują 3-5 pierwszych zdań, które planują powiedzieć wychowawcy. 3. Opracowują odpowiedź na pytanie, które być może zada wychowawca: dlaczego zgłaszają to dopiero teraz? <p>Praca indywidualna lub w grupach nad zadaniami</p>		
Omówienie wyników i dyskusja	Przedstawienie wyników pracy, dyskusja, wyjaśnienie trudniejszych zagadnień.	10 min	Tablica, notatki
Podsumowanie i refleksja	<p>Odpowiedzialność karna dzieci i młodzieży za cyberprzemoc.</p> <p>Pytanie pomost do uczniów: Czy dzieci i młodzież odpowiadają prawnie, jeśli dopuszczą się cyberprzemocy?</p> <p>Wyjaśnienie: Po ukończeniu 10. roku życia: prowadzone jest przeciwko dziecku postępowanie w sprawie o demoralizację na podstawie Ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich</p> <p>Po ukończeniu 13. roku życia: odpowiada się za przestępstwa na podstawie Ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich</p> <p>Po ukończeniu 17. roku życia: odpowiadacie za przestępstwa na podstawie Kodeksu karnego jako nieletni</p>	5 min	Prezentacja

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

	<p>4 Wsparcie dzieci i młodzieży: zapoznanie z numerem telefonu i ze stroną WWW: 116 111, www.116111.pl</p> <p>Podsumowanie kluczowych wniosków z lekcji:</p> <ul style="list-style-type: none">• Co zrobić, gdy jesteśmy świadkiem lub ofiarą cyberprzemocy?• Jakie działania mogą podjąć sprawcy, by naprawić swoje błędy?• Zachęcenie do refleksji nad swoją postawą online.	
--	---	--

Opcjonalne zadanie domowe

- Arkusz pracy dla uczniów nr 2. Temat: Co zrobić, jeśli jestem uwikłany w cyberprzemoc? Zadanie: Uzupełnij odpowiedzi na pytania, zastanów się nad swoimi uczuciami, reakcjami oraz co możesz zrobić, aby zapobiec dalszej cyberprzemocy, jeśli jesteś jej częścią.

Dodatkowe materiały i wiedza

Przykładowe strony internetowe i portale edukacyjne

<https://pracownieorange.pl/publication/jak-zmniejszac-ryzyko-cyberprzemocy-wsrod-uczniow-wskazowki-dla-osob-pracujacych-z-dziecmi-i-mlodzieza/>

<https://edukacja.fdds.pl/course/view.php?id=370>

<https://ore.edu.pl/2021/05/cyberprzemoc-w-szkole-poradnik-dla-nauczycieli/>

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

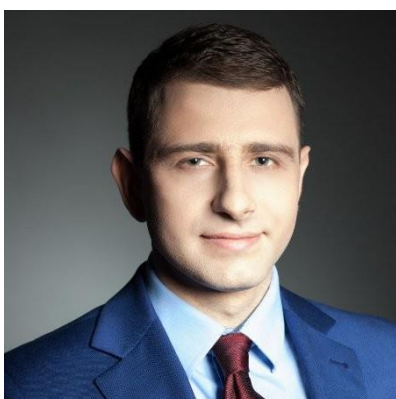
Autorzy i eksperci

Martyna Wilk – ekspertka ds. cyfryzacji odpowiedzialnej społecznie. Twórczyni nagradzanego projektu „Wrocławski Wolontariusz IT” i laureatka tytułu „30 Kreatywnych Wrocławia”. Mentorka w projektach TechSoup oraz Uniwersytetu Wrocławskiego. Inicjatorka udziału Wrocławia w Szczycie Cyfrowym IGF Polska 2023, współtwórczyni raportu dla ONZ. Współprowadzi audycję #CyberLUZ w Radiu LUZ i działa w Radzie Programowej konferencji Cyber Trust oraz Radzie Pracodawców SWPS. Prowadzi prelekcje i warsztaty w Polsce i za granicą, współpracując z organizacjami pozarządowymi, szkołami, firmami i administracją.

Weronika Kędziarska - ekspertka w zakresie miękkich aspektów cyberbezpieczeństwa, skupiająca się na tworzeniu bezpiecznej bazy cyberochrony dla młodych organizacji. Specjalizuje się w rozwijaniu efektywnych zespołów, zmianach organizacyjnych oraz wdrażaniu strategii innowacji. Jako niezależny konsultant i trener, pomaga liderom i zespołom w budowaniu zaangażowania i współpracy. Ceniona za kreatywne i wartościowe sesje, które skutecznie inspirują zespoły do osiągnięcia ich celów.

Mateusz Pękala - specjalista w podnoszeniu świadomości bezpieczeństwa informacji, zgodności zabezpieczeń, audytu bezpieczeństwa informacji oraz zarządzaniu ryzykiem. Ma wieloletnie doświadczenie jako audytor, trener i konsultant w obszarze bezpieczeństwa informacji. Jest członkiem organizacji zawodowych, takich jak ISSA Polska i ISACA. Posiada certyfikaty Certified in Risk and Information Systems Control™ (CRISC), Certified Information Security Professional (CISSP), Certified Data Privacy Solutions Engineer™ (CDPSE®) oraz Certified Information Systems Auditor® (CISA), a także certyfikację audytora w zakresie ISO 27001.

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

Arkusz pracy dla uczniów 1

Grupa: (Ofiary / Świadkowie / Sprawcy)

1. Jak się czujemy przed rozmową z wychowawcą?

Zastanówcie się, jakie emocje towarzyszą Wam przed rozmową z wychowawcą. Opiszcie swoje odczucia (np. niepokój, lęk, poczucie odpowiedzialności, ulga, wstyd).

Nasze odczucia:

2. 3-5 pierwszych zdań, które planujemy powiedzieć wychowawcy:

Zapiszcie wspólnie pierwsze zdania, które chcecie wypowiedzieć podczas rozmowy z wychowawcą.

Nasze zdania:

- 1)
- 2)
- 3)

3. Odpowiedź na pytanie wychowawcy: "Dlaczego zgłaszacie to dopiero teraz?"

Zastanówcie się, jak odpowiedzieć na pytanie wychowawcy dotyczące opóźnienia w zgłoszeniu sytuacji.

Nasza odpowiedź:

Dodatkowe pytania do przemyślenia:

4. Co chcemy osiągnąć poprzez zgłoszenie sytuacji cyberprzemocy? Czego oczekujemy?
5. Jakie założenia robimy na temat sytuacji i jakie są fakty? Co jest prawdą, a co może być subiektywne?
6. Za co jesteśmy odpowiedzialni w tej sytuacji? Jakie mamy obowiązki wobec siebie i innych?
7. Jak może czuć się inna osoba (np. ofiara, sprawca, świadek)? Czego ona oczekuje?
8. Co możemy wynieść z tej sytuacji? Czego uczyliśmy się na temat siebie, relacji z innymi i rozwiązywania problemów?

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

Arkusz pracy dla uczniów 2

(Opcjonalne zadanie domowe)

Temat: Co zrobić, jeśli jestem uwikłany w cyberprzemoc?

Zadanie: Uzupełnij odpowiedzi na pytania, zastanów się nad swoimi uczuciami, reakcjami oraz tym, co możesz zrobić, aby zapobiec lub zakończyć cyberprzemoc, jeśli jesteś jej częścią.

1. Jakie są Twoje role?

Zastanów się, czy jesteś ofiarą, świadkiem, czy sprawcą cyberprzemocy. Następnie odpowiedz na poniższe pytania w kontekście swojej roli.

2. Co myślisz i czujesz?

Co myślisz o tej sytuacji, oceniając siebie lub innych? Czy sposób, w jaki myślisz lub reagujesz, pomaga rozwiązać problem cyberprzemocy?

3. Jakie są fakty?

Skoncentruj się na faktach sytuacji. Co się wydarzyło? Jakie informacje są pewne, a które mogą być oparte na emocjach lub domysłach?

4. Czy to jest to, co chcę czuć i robić?

Czy emocje, które odczuwasz, są tymi, które chcesz mieć?

5. Co myśli, czuje i chce druga osoba?

Spróbuj postawić się na miejscu drugiej osoby. Jak ona może się czuć? Co może myśleć i czego chcieć?

6. Co pozytywnego mogę znaleźć w tej sytuacji?

Czasami dystans lub znalezienie odrobiny humoru może pomóc nam inaczej spojrzeć na trudne sytuacje. Czy widzisz coś zaskakującego lub optymistycznego w tej sytuacji?

7. TERAZ, jaki jest mój wybór?

Podsumuj, co możesz zrobić teraz, aby rozwiązać problem cyberprzemocy w Twoim otoczeniu. Jakie masz możliwości działania, które mogą przynieść lepszy wynik?

LEKCJA 4 – CYBERPRZEMOC

Więcej informacji o projekcie

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Wszystkie rezultaty wypracowane w ramach niniejszego projektu udostępniane są na zasadzie otwartych licencji (CC BY-NC 4.0). Można z nich korzystać bezpłatnie i bez ograniczeń. Kopiowanie lub przetwarzanie tych materiałów w całości lub w części bez zgody autora jest zabronione. W przypadku wykorzystania rezultatów niezbędne jest podanie źródła finansowania oraz jego autorów.

PROJEKT NR. 2023-2-PL01-KA210-VET-000176822

- <https://www.coventry.ac.uk/wroclaw/>
- <https://kreatywnidlabiznesu.pl/cyber-sec-edu-check/>
- <https://eccedu.net/>

